

Matija Murko in dunajska germanistika

Petra Kramberger, Irena Samide

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za germanistiko s skandinavistiko in nederlandistiko, Aškerčeva cesta 2, 1000 Ljubljana

<https://orcid.org/0000-0002-9132-6692>, <https://orcid.org/0000-0002-2628-0843>

petra.kramberger@ff.uni-lj.si, irena.samide@ff.uni-lj.si

Matija Murko je bil eden najvidnejših slavistov svojega časa, vendar je v njegovem akademskem razvoju ključno vlogo igrala tudi germanistika, ki pa je bila v dosedanjih raziskavah pogosto prezrta. Pričujoči prispevek na podlagi arhivskega gradiva, vpisnic in korespondence osvetljuje Murkov študij in vpliv njegovih profesorjev, predvsem Richarda Heinzla in Ericha Schmidta, na njegovo akademsko pot. Na dunajski univerzi je njegov študij potekal v prepletu slavistike in germanistike, kar se je odražalo tudi v njegovem nadaljnjem raziskovalnem delu. Prispevek prikazuje, kako se je Murko oblikoval kot znanstvenik, ki se ni osredotočal le na preučevanje slovanskih književnosti, temveč se je aktivno ukvarjal tudi s širšimi kulturnimi in literarnimi stiki med nemškim in slovanskim svetom. Njegova interdisciplinarna usmerjenost, ki je bila prisotna že v času študija, mu je omogočila celovito razumevanje literarnih procesov v srednjeevropskem prostoru. Prispevek tako opozarja na pomen Murkove germanistične izobrazbe ter na potrebo po širšem razumevanju njegovega znanstvenega dela onkraj slavistike.

Ključne besede: primerjalna književnost / slovenski literarni zgodovinarji / Murko, Matija / literarni vplivi / dunajska univerza / germanistika / Heinzl, Richard / Schmidt, Erich / interdisciplinarnost

Uvod

*Murko, der gegebene Mittelsmann zwischen
der slavischen Welt und der deutschen Wissenschaft.*

Max Vasmer

Čeprav je Matija Murko v slovenskem kulturnem in znanstvenem spominu zapisan predvsem kot slavist, saj je bila večina njegovega znanstvenega, javnega in kulturnega delovanja osredotočena na slovanski svet, je sam vedno priznaval in poudarjal tudi pomembno vlogo dunajske

germanistike.¹ Kot študent dunajske univerze je intenzivno študiral tako slovansko kot germansko filologijo, pri čemer sta nanj močno vplivala dva ugledna germanista – Richard Heinzel (1838–1905) in Erich Schmidt (1853–1913). Prispevek prevprašuje vlogo germanistike na akademski in raziskovalni poti Matije Murka ter vpliv njegovih mentorjev in vzornikov. S tem osvetljuje Murkove germanistične korenine in njihovo vlogo pri njegovem znanstvenem delovanju ter hkrati problematizira enostransko dojemanje njegove kariere slavista. Prispevek bo pokazal, da Murkove akademske ambicije nikoli niso bile omejene zgolj na slavistiko, temveč so segale tudi na področje germanistike, kar je močno vplivalo na njegov interdisciplinarni pristop k raziskovanju književnosti.

Njegovo raziskovanje je pogosto temeljilo na prizadevanju za povezovanje teh dveh področij, kar morda najlepše ponazarja njegova habilitacijska študija *Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik* (*Nemški vplivi na začetke češke romantike*) iz leta 1897. V njej je Murko razkril tesno prepletenost razvoja nemške in češke romantike ter se osredinil na češki narodni preporod, ki se je oblikoval od razsvetljenstva v 18. stoletju do romantike v prvi polovici 19. stoletja. Pri svojem delu se je opiral na predavanja in razprave svojega dunajskega profesorja Ericha Schmidta, vodilnega raziskovalca nemške romantike, ter na raziskave čeških znanstvenikov, kot sta bila Jan Jakubec (1862–1936) in Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937). Njegova študija ni zgolj povzemala znanih dejstev, temveč je osvetlila, kako so nemški predromantiki in zgodnji romantiki – med njimi Gottfried Herder ter brata Friedrich in August Wilhelm Schlegel – neposredno ali posredno vplivali na češke razsvetljence in mlade literarne ustvarjalce. Pri posrednih vplivih je izpostavil tudi Jerneja Kopitarja in Vuka Karadžića ter njuno vlogo pri oblikovanju češke romantične književnosti. V svoji analizi je podrobneje obravnaval literarna dela in vpliv krogov Františka Ladislava Čelakovskega, Pavla Josefa Šafárika in Jana Kollárja. S to študijo je Murko močno zaznamoval češko literarno zgodovino, hkrati pa pomembno prispeval h germanističnim razpravam o vplivu nemške romantike na slovanske književnosti. Svoje poslanstvo – osvetliti vzajemne literarne in kulturne odnose med slovanskim in germanskim svetom – je dodatno potrdil leta 1917, ko

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa *Medkulturne literarnovedne študije* (P6-0265) in projekta *Na poti k zgodovini primerjalne književnosti v luči globalizacije: Matija Murko in njegovi mednarodni sodelavci* (J6-4620), ki ju sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

je nastopil profesuro na Univerzi v Leipzigu kot naslednik slovitega jezikoslovca Augusta Leskiena (1840–1916). V nastopnem predavanju z naslovom »Die slavische Philologie in Deutschland« (»Slovanska filologija v Nemčiji«) je Murko poudaril, kako pomembno je, da ne le slovanski jeziki, temveč celotno duhovno življenje slovanskih narodov postanejo predmet akademskega raziskovanja in poučevanja v germanškem svetu ter s tem podčrtal svojo interdisciplinarno usmerjenost, ki je bila ključna značilnost njegove znanstvene poti.

Zgodnja leta Matije Murka, rojenega 10. februarja 1861 na Drstelji pri Ptuj, so bila prežeta z vplivom okolja, v katerem so se prepletali podeželsko življenje, očetova vloga župana majhne občine in intelektualne spodbude, ki jih je Murko prejemal že kot šolar. Osnovno šolo je obiskoval v Destrniku, nižjo gimnazijo na Ptuj, višjo pa v Mariboru. Njegovi učitelji so hitro prepoznali njegov intelektualni potencial ter ga spodbujali k razvoju različnih interesov. Na nižji gimnaziji na Ptuj, ga je suplent Anton Derganc (1843–1909), naravoslovec in matematik, navdušil za naravoslovje, zlasti za botaniko, kar je pri Murku sprva vzbudilo razmišljanja o študiju naravoslovja (Murko, *Spomini* 18–19). Morda prelomni trenutek v njegovem akademskem razvoju pa je prineslo darilo ob zaključku nižje gimnazije – zbirka desetih lepo vezanih knjig Goethejevih zbranih del, ki jih je prejel skupaj s srebrno medaljo za odličnost. Goethejeva dela so nanj naredila tako globok vtis, da si je že leto kasneje priskrbel enako izdajo Schillerjevih spisov. Kot je zapisal v svojih *Spominih*, je že takrat začel načrtovati svojo pot germanista (28). Na višji gimnaziji v Mariboru je odločilno vlogo odigral učitelj nemščine Franz Lang, ki je Murka spodbudil, da se je poleg slavistike odločil tudi za germanistiko: »V najlepšem spominu imam profesorja za nemščino Franza Langa, poznejšega ravnatelja v Leobnu in Gradcu; za svoj predmet mi je vzbudil tolikšno zanimanje, da sem se odločil študirati na univerzi poleg slavistike tudi germanistiko« (29–30). V tistem času je to bila precej neobičajna odločitev: večina nadarjenih dijakov se je zaradi boljših zaposlitvenih možnosti raje odločala za študij klasične filologije.² Nemščina kot študijska smer ni ponujala podobnih kariernih priložnosti, saj je Ministrstvo za uk in bogočastje za poučevanje tega predmeta na prestižnih klasičnih gimnazijah praviloma zaposlovalo matere govorce nemščine. Kljub tem omejitvam se je Murko odločil tvegati. Ko je septembra 1880 prispel na Dunaj, je bil že povsem prepričan v svojo akademsko vizijo.

² Tako navaja tudi Murko: »Podobno me je navdušil v višji gimnaziji v Mariboru učitelj nemščine Franz Lang, da sem šel na Dunaj študirat poleg slavistike nemščino namesto klasične filologije, kakor je bila takrat navada« (Murko, »Spomini na Ptuj« 70).

Študij na Dunaju in vplivi mentorjev

Murkov študij na Dunaju je bil izjemno interdisciplinaren. V štirinajstih semestrih (od zimskega semestra 1880/81 do letnega semestra 1887) je obiskoval širok spekter predavanj in vaj iz germanistike, slavistike, primerjalnega jezikoslovja in klasičnih jezikov (Murko, *Nationale*). Njegove vpisnice pričajo o poglobljenem študiju starejših nemških besedil, zgodovinske slovnice, slavističnega jezikoslovja in paleografije ter staroindoevropskih jezikov. V zimskem semestru 1880/81, njegovem prvem semestru na Dunaju, je obiskoval 13 različnih predavanj in vaj, ki so skupaj obsegala 28 ur tedensko.³

Že v prvem semestru je Matija Murko obiskoval predavanja Franca viteza pl. Miklošiča (1813–1891), pri katerem se je poglobljal v staroslovensko slovnico (3 ure tedensko) in primerjalno oblikoslovje slovanskih jezikov (2 uri tedensko). Ta predavanja so bila med najpomembnejšimi za Murkov zgodnji akademski razvoj. Pomembno vlogo so imela tudi predavanja in vaje pri germanistu in nosilcu Katedre za starejšo nemško književnost Richardu Heinzlu, ki je Murku v prvem semestru približal zgodovino starejše nemške književnosti (4 ure tedensko) in ga na vajah iz srednjevisokonemškega jezika (2 uri tedensko) uvajal v besedila Wolframa von Eschenbacha, ter predavanja in vaje Ericha Schmidta, pri katerem je poslušal predavanja o zgodovini nemške književnosti od Klopstocka do Schillerja (4 ure tedensko). Poleg teh ključnih predmetov, osredotočenih na germanistiko in slavistiko, je Murko v prvem semestru obiskoval tudi predavanja iz klasične filologije in filozofije, kar jasno odraža njegovo široko izobrazbeno osnovo. Pri Karlu Schenklu (1827–1900) se je udeleževal filološkega seminarja, ki je vključeval interpretacijo Vergilovih *Georgik* (2 uri tedensko), ter vaj iz grščine (1 ura tedensko). Njegovo izobraževanje na področju klasičnih jezikov sta dopolnjevala še Michael Gitlbauer (1847–1903), pri katerem je obiskoval latinske stilistične vaje (1 ura tedensko) in branje Ksenofontove *Anabaze* (1 ura tedensko), ter Theodor Gomperz (1832–1912), pri katerem je enkrat tedensko poslušal predavanja o Platonovem *Protagorasu*. Filozofsko razsežnost je njegovemu študiju dodal Robert Zimmermann (1824–1908) s predavanji o zgodovini filozofije (3 ure tedensko). Del njegovega predmetnika je predstavljalo tudi predavanje pri priznani avtoriteti na področju romanske filologije, Adolfu Mussafij (1835–1905), ki

³ Seznam Murkovih predavanj v prvem semestru je naveden na dveh vpisnicah, pri čemer so nekatera predavanja prečrtana in zato niso upoštevana v statistični obdelavi. Na podlagi vpisnic pa ni mogoče z gotovostjo ugotoviti, ali je dejansko obiskoval vsa ostala predavanja (gl. Priloga: Seznam predavanj).

je dvakrat tedensko predaval o delu *Le Menteur* (*Lažnivec*) francoskega dramatika Pierra Corneilla. Čeprav je to edini dokumentirani stik Murka z romansko filologijo v času njegovega študija, kaže to po eni strani na pomembno vlogo francoščine,⁴ po drugi strani pa na njegovo zanimanje za širše literarne tokove in dopolnjuje njegov interdisciplinarni akademski profil, ki je prisoten v vseh semestrih njegovega študija. Kljub širokemu spektru predmetov, ki jih je obiskoval, pa je Murkov študij v vseh semestrih ostajal najtesneje povezan predvsem s predavanji Heinzla, Schmidta in Miklošiča.

Richard Heinzel in starejša nemška književnost

Pregled vpisnic nedvoumno razkriva ključno vlogo Richarda Heinzla pri akademskem razvoju Murka. Tudi Murko sam v svojih *Spominih* zapiše, da je bil tako Miklošičev kot Heinzlov učenec (46). V štirinajstih semestrih je pri Heinzlu obiskoval kar 23 različnih predavanj in vaj, ki so obsegala ključna področja germanističnih študij, med drugim zgodovinsko slovnico nemškega jezika, srednjevisokonemško književnost ter interpretacije temeljnih besedil, kot so *Nibelungenlied*, *Parzival*, *Guðrun* in *Tristan* Gottfrieda von Strassburga. Poleg tega se je pri Heinzlu ukvarjal tudi s staronordijsko slovnico in literaturo, kjer je analiziral pesmi iz *Edde*, ter obiskoval vaje iz staroangleškega jezika, pri katerih je interpretiral *Beowulfa*. Heinzla je Murko opisal kot zelo natančnega in metodološko doslednega učitelja, ki je svoje študente spodbujal k sistematičnemu delu in poglobljeni analizi.⁵

Richard Heinzel, rojen leta 1838 v Kopru, ki je bil takrat del Avstrijskega cesarstva, je imel učiteljevanje skorajda v genih. Njegov oče Wenzeslaus je bil ravnatelj gimnazije v Gorici, a je kmalu po sinovem rojstvu umrl (1839), zato se je mati Adelheid z obema otrokoma preselila na Dunaj, kjer je v družini grofa Scherffenberga delala kot domača učiteljica. Heinzel je maturiral na dunajski piaristični gimnaziji, drugi najstarejši srednješolski izobraževalni ustanovi v glavnem mestu, nato pa med letoma 1856 in 1860 na Univerzi na Dunaju študiral klasično in nemško filologijo (Jellinek). V tem obdobju je nanj močno vplival njegov mlajši študijski kolega Wilhelm Scherer (1841–1886), ki

⁴ Tudi na Slovenskem je francoščina zavzemala pomembno mesto; v obdobju Napoleonovih provinc so med drugim v francoščini izdajali časnik *Télégraphe officiel des Provinces illyriennes*. Več o vlogi francoščine gl. Mezeg in Žigon.

⁵ Za podrobnejši vpogled v Murkova razmišljanja o »odličnem učitelju« Heinzlu gl. Murko, *Spomini* 43–45.

je pozneje postal eden najvidnejših in najvplivnejših germanistov 19. stoletja in je bil znan po svojem zgodovinsko-biografskem, evolucijskem in filološkem pristopu k preučevanju jezika in književnosti. S svojim prepričanjem, da je razvoj jezika in literature mogoče razlagati le z objektivnimi zgodovinskimi zakonitostmi, je pomembno sooblikoval Heinzlovo znanstveno metodo. Heinzl se je rad pošalil, da je bil prav on »Schererjev najstarejši in prvi učenec« (Leitner 43). Po končanem študiju je Heinzl poučeval na več gimnazijah v habsburški monarhiji, dokler ni bil leta 1868, pri tridesetih letih, na podlagi svojih prvih znanstvenih objav imenovan za rednega profesorja germanistike v Gradcu (Horacek). Ko pa je Scherer leta 1873 zapustil Univerzo na Dunaju in odšel v Strasbourg, ga je – kar je bila tudi Schererjeva želja –⁶ na Katedri za starejšo nemško književnost nasledil prav Heinzl, ki je na tej ustanovi ostal do konca svojega življenja.⁷

Heinzl je bil eden najvplivnejših raziskovalcev staronemške književnosti in je veljal za enega zadnjih t. i. univerzalnih učenjakov: že v otroštvu se je srečal z romansko in slovansko kulturo, nato pa se je kmalu naučil italijanščine, francoščine, angleščine, španščine, pa tudi nekaterih nordijskih jezikov. Erich Leitner v svoji monografiji – del je priložen tudi Heinzlovi personalni mapi (Heinzl, Personalakt) – navaja, da je znal tudi slovensko (Leitner 44), česar pa Murko v svojih zapisih nikoli ni eksplicitno izpostavil. Njegove osrednje znanstvene teme so obsegale srednjevisokonemško književnost, germansko slovnico in metriko ter francosko in staronordijsko književnost. Pri svojem raziskovalnem delu je dosledno upošteval matematično-naravoslovne principe, kar je prispevalo k njegovi izjemni natančnosti in objektivnosti. S svojim visokim raziskovalnim etosom, nepristranskostjo in suverenim poznavanjem tem je vzgojil več generacij uglednih filologov, med katerimi je bil tudi Matija Murko.

V Murku je Heinzl videl perspektivnega študenta in je imel nemalo zaslug tudi za njegovo znanstveno pot. V pismu, ki mu ga je poslal 13. maja 1886,⁸ med drugim piše, da je o tej zadevi govoril s kolegom

⁶ V pismu, datiranem s 16. julijem 1870, Scherer piše prijatelju Müllenhoffu, da bo ostal na Dunaju tako dolgo, dokler Heinzl, ki bi ga nadomestil na Dunaju, ne bo dobil v Gradcu primerne mlajšega naslednika iz njegove, Schererjeve šole: »Ich will mindestens so lange in Wien bleiben, bis Heinzl mein Nachfolger werden und in Graz durch irgend einen jüngeren von mir gebildeten ersetzt werden kann« (Leitzmann 399).

⁷ Več o nastanku in razvoju dunajske germanistike gl. Samide.

⁸ Pisma Richarda Heinzla in Ericha Schmidta, ki so omenjena v prispevku, so ohranjena v rokopisni zbirki NUK. Za transkripcijo pisem se avtorici najlepše zahvaljujeva kolegu Niku Hudelji, za prevode pa sva poskrbeli sami.

Hartlom.⁹ Murko si je namreč zelo prizadeval dobiti štipendijo za postdoktorski študij. »Kolega Hartel«, ki ga omenja Heinzl, ni bil nihče drug kot Wilhelm von Hartel (1839–1907), ugleden klasični filolog, kasnejši rektor in med letoma 1900 in 1905 tudi minister za uk in bogočastje, ki je imel že takrat dobre povezave z ministrstvom. Hartlov nasvet, da naj Murko čim prej odda prijavo za potovalno štipendijo, dokler so sredstva še na voljo, je bil ključnega pomena, saj je Murko kmalu zatem prejel finančno podporo za znanstveno izpopolnjevanje v Rusiji, od koder je s Heinzlom ves čas vzdrževal stike. Heinzl sicer ni obvladal ruščine, je pa zato toliko bolj živahno spodbujal mladega kolega, ki se je srečeval z obilico novega in tujega, pri tem pa imel »v svojih rokah ključ razumevanja – znanje slovanskih jezikov« (Heinzl, Pismo II). Ob tem mu je nudil tudi vrsto nasvetov za spopadanje z znanstveno snovjo, zlasti z metodološkega vidika, in mu svetoval pri izbiri relevantnih virov. Četudi je njuna korespondenca z leti postala redkejša, Murko nikoli ni prekinil stikov s svojim nekdanjim profesorjem in ga je vseskozi obveščal o svojem znanstvenem napredku ter mu pošiljal članke in recenzije, Heinzl pa se mu je zanje vsakič vljudno zahvalil. Kako pomemben je bil zanj njegov mentor, priča tudi Murkov prispevek v jubilejnem zborniku ob Heinzlovi šestdesetletnici, v katerem je objavil obsežno študijo o Francu Miklošiču (Murko, »Miklosichs«). Murko v *Spominih* zapiše, da je urednik zbornika Alexander von Weilen njegov prispevek označil »za najboljšega; to ni malenkost, če pomislimo, da prinaša zbornik članke Richarda M. Wernerja, Ericha Schmidta, A. Sauerja in drugih vseučiliških profesorjev« (44–45). Ta izjava se zdi nekoliko pretenciozna in zanjo ni moč najti neposrednih dokazov, mu je pa Heinzl v pismu z dne 1. decembra 1898, v katerem ga je tokrat izjemoma namesto s »Spoštovani gospod doktor« nagovoril z »Dragi gospod doktor«, sporočil, da se mu »iskreno zahvaljuje za številne zanimive in poučne stvari«, ki jih je našel v njegovem prispevku. Ob tem je še dodal, da ga skoraj »peče vest«, ker je Murko zaradi njega »izropal svoj drugi zvezek« (Heinzl, Pismo III). Opazka se bržkone nanaša na načrtovani, vendar nikoli izdani drugi del Murkove študije o nemških vplivih na slovansko romantiko, v kateri bi pomembno vlogo morali odigrati prav Slovenci in Hrvati, zlasti Stanko Vraz in Franc Miklošič.

⁹ Heinzl piše takole: »Aber College Hartel mit dem ich heute über die Angelegenheit sprach, meinte Sie hätten alle Aussicht vom Ministerium ein Reisestipendium zu erhalten wenn Sie sobald als möglich sich daran bewerben« (Heinzl, Pismo I). V prevodu: »Toda kolega Hartel, s katerim sem danes govoril o tej zadevi, meni, da imate vse možnosti, da od ministrstva prejmete potovalno štipendijo, če se zanjo prijavite čim prej.«

Edino ohranjeno pismo, ki odstopa od siceršnjega izredno spoštljivega tona njunega dopisovanja, je Heinzlov odgovor z dne 28. junija 1901. V njem se je odzval na Murkove pritožbe zoper Vatroslava Jagića (1838–1923), ki so bile očitno v neposredni povezavi z njegovo habilitacijo. Heinzl je zavzel nevtralen položaj in Murku svetoval, naj nesporazume reši neposredno z Jagićem, pri čemer je odklonil vsakršno vpletanje v morebitne spore (Heinzl, Pismo IV). Kako zavzeto je Heinzl spremljal Murkovo akademsko pot, pa priča tudi njegova čestitka leta 1902 ob Murkovi habilitaciji v rednega profesorja za slovansko filologijo na Univerzi v Gradcu: »Iskrene čestitke ob končno potrjenem imenovanju!« (Heinzl, Pismo V). Zadnje ohranjeno pismo, ki ga je Heinzl napisal 8. marca 1905, manj kot mesec dni pred prostovoljno smrtjo, vsebuje njegovo zahvalo za poslano razpravo, ki jo je, kot pravi, »z velikim zanimanjem že prebral tudi v *Österreichische Rundschau*« (Heinzl, Pismo VI).

Erich Schmidt in novejša nemška književnost

Velik vpliv na Murka je imel tudi Erich Schmidt, profesor novejše nemške književnosti, pri katerem je Murko obiskoval predavanja v vseh semestrih od leta 1880 do Schmidtovega odhoda v Weimar leta 1885. Skupno je Murko pri njem poslušal 21 predavanj in vaj, ki so pokrivala temeljna obdobja in avtorje novejše nemške književnosti, od Martina Opitza prek Klopstocka in Lessinga do weimarskih klasikov Goetheja in Schillerja, obravnavali pa so tudi nemško romantiko in ljudsko pesem. Prav predavanja o romantiki so pri Murku vzbudila zanimanje za vpliv nemške romantike na slovansko literaturo, kar si je kasneje izbral za osrednjo temo svoje habilitacijske študije, pa čeprav mu je uspelo dokončati le prvi del, v katerem se je osredinil na začetke češke romantike, medtem ko so raziskave o drugih slovanskih narodih zaradi številnih drugih pedagoških in raziskovalnih obveznosti ostale nedokončane. Schmidtov vpliv na Murka se kaže tudi v njegovih zapisih, kjer ga opisuje kot »imenitne[ga] strokovnjak[a], učitelj[a] in govornik[a]« (Murko, *Spomini* 45), ki ga je spodbujal k znanstvenemu delu in analitičnemu pristopu. Murko pri svojem občudovanju Schmidta nikakor ni bil osamljen; številni njegovi učenci so dejstvo, da so ga »lahko doživeli in gledali v njegovi slavi« (Walzel 386), občutili kot osebno srečo.

Erich Schmidt je veljal za enega najpomembnejših germanistov s področja novejše nemške književnosti svojega časa (Minor 39). Bil je

urednik številnih knjižnih izdaj ter ugleden literarni in gledališki kritik, ki je v mnogočem odločilno vplival na razvoj novejšo nemške literarne vede. »Čudežni deček« germanistike – promoviral je pri 21 letih, habilitiral pri 22 in postal redni profesor pri 27 letih – je svoja otroška in mladostna leta preživel v Gradcu, kjer se je vpisal na Admontsko gimnazijo, ki jo je ustanovil prav tisti benediktinski red, katerega glose bo dvajset let pozneje preučeval Murko v svoji doktorski disertaciji. Schmidt je sprva študiral klasično filologijo v Gradcu, Jeni in Strasbourgu, kjer je spoznal tudi Wilhelma Schererja. Ta ga je navdušil tako s svojim metodološkim pristopom kot s poznavanjem novejšo nemške književnosti, zaradi česar je Schmidt opustil klasično filologijo in se s polnim zanosom posvetil germanistiki. Njegova disertacija, v kateri se je ukvarjal z nemškimi minezengerji, je tako po eni strani še vedno klasično-medievistična, zavezana besedilnokritični in filološki akribiji (Höppner 108), po drugi strani pa je tudi tu že jasno razpoznaven biografsko-historični pristop, kakršnega je zagovarjal Scherer. Že leto kasneje se je Schmidt habilitiral v Würzburgu z raziskavo o Goethejevem sodobniku Heinrichu Leopoldu Wagnerju, s čimer se je dokončno zapisal novejši nemški književnosti, s tem pa je postal tako rekoč naravni naslednik za Schererjevo mesto v Strasbourgu. Vendar tudi tam ni ostal dolgo. Leta 1880 je prišel kot naslednik Karla Tomaschka (1828–1878) na Univerzo na Dunaju; petčlanska komisija, v kateri sta bila tudi Richard Heinzel in Franc Miklošič, je njegovo imenovanje na svojem drugem srečanju soglasno potrdila (Schmidt, Personalakt). V svojem nastopnem predavanju z naslovom »Wege und Ziele der deutschen Literaturgeschichte« (»Poti in cilji nemške literarne zgodovine«), ki ga je poimenoval kar »znanstvena veroizpoved« (Schmidt, »Wege« 491), je povzel vse, kar se mu je zdelo bistveno za razvoj nove vede, in se zavzel za zgodovinsko-filološko in biografsko metodo, s čimer je ostal zvest Schererjevi doktrini. Schmidt in Scherer sta ohranjala tesne stike in tako je bil Schmidt leta 1885 prav na njegovo priporočilo imenovan za direktorja Goethejevega arhiva v Weimarju. Tam je odkril Goethejevega *Urfausta* in uredil njegovo prvo izdajo (1887). Bil je sourednik Goethejevih zbranih del, uredil pa je tudi zbrana dela Heinricha von Kleista ter napisal številne študije, znanstvene članke in literarne kritike o sodobni književnosti. Za njegovo najpomembnejše delo pa še vedno velja monografija *Lessing. Geschichte seines Lebens und seiner Schriften* (Lessing. *Zgodba njegovega življenja in njegovih del*), ki je izšla v dveh zvezkih 1884 in 1892.

Murko v svojih *Spominih* ponosno navaja, da je Schmidt prav v tem delu omenil njegovo študentsko razpravo o Schillerjevem *Demetriusfragmentu*,

s čimer naj bi se njegovo ime prvič pojavilo v znanstvenih krogih (45). Vendar je Murko pri pisanju *Spominov* nekatere stvari očitno nekoliko pomešal, saj *Demetrius* ni Lessingovo, temveč Schillerjevo delo, s katerim se Schmidt v svoji obsežni študiji ni ukvarjal. Se je pa Schmidt v njej dotaknil Lessingovega dramskega fragmenta *Die Matrone von Ephesus* (*Matrona iz Efeza*) iz leta 1790, ki ga je omenil tudi Murko v svoji razpravi o *Povesti o sedmih modrecih* pri Slovanih (Murko, *Geschichte* 2). Med opombami drugega dela, ki je izšel leta 1892, Schmidt res navaja Murkovo razpravo iz leta 1890 (Schmidt, *Lessing* 798), kar dokazuje, da je Murkovo delo cenil in ga tudi redno spremljal. Iz njune ohranjene korespondence je razvidno, da se je njun odnos iz začetnega strogo profesionalnega sčasoma razvil v precej bolj kolegialnega. Zlasti pri Schmidtu je bila odločitev za vsakokratni nagovor očitno stvar trenutnega razpoloženja: njegovi nazivi segajo od »Spoštovani prijatelj« (Pismo I) do »Dragi prijatelj« (Pismo III), »Ljubi gospod doktor« (Pismo IV) in »Dragi kolega« (Pismo V). Kako pomemben mu je bil kolegialni odnos, je razvidno prav iz tega zadnjega pisma, v katerem Murka v svojem značilnem, neobvezujoče lakoničnem tonu opominja, da sta vendarle kolega in naj v prihodnje tudi on opusti nazivanje »tajni svetnik«. Schmidt je redno prebiral Murkove publikacije, ki mu jih je ta pošiljal, in jih nato z velikim veseljem – kot »stari nemški šolmošter« (Schmidt, Pismo II) – tudi brez zadržkov pokritiziral.¹⁰ Obenem je Schmidt z zanimanjem spremljal tudi njegovo akademsko kariero, ga tolažil ob začasnih neuspehih in izrazil prepričanje, da bo zagotovo prišel čas, ko si bo lahko »utrl svojo pot« (Schmidt, Pismo II). Posebej navdušen je bil nad Murkovo monografijo *Nemški vplivi na začetke češke romantike*, s katero se je Murko na najboljši možni način poklonil svojemu nekdanjemu profesorju. Da ga knjiga zelo veseli in zanima, je zapisal Schmidt in obenem izrazil upanje, da »se bo lahko od njega še veliko naučil« (Schmidt, Pismo IV).

Z odhodom Ericha Schmidta, ki je bil vseprisoten tudi v literarnem in družabnem življenju tistega časa in je prijateljeval s številnimi pisatelji, od Theodorja Storma in Paula Heyseja do Edwarda Bauernfelda in Ludwiga Anzengruberja, ter bil reden gost v literarnih salonih, je dunajska germanistika izgubila zelo pomembnega akterja na področju novejših in sodobnih nemških književnosti. Leta 1885 ga je na Dunaju nasledil Jakob Minor (1855–1912), pri katerem je Murko obiskoval

¹⁰ Schmidt tako recimo piše sledeče: »Začetek je seveda nekoliko preširoko zastavljen in ima veliko trivialnega, kar bi lahko črtali ali skrajšali. Za kar pa je zdaj prepozno« (Schmidt, Pismo II).

dve predavanji. Izmed drugih germanistov velja omeniti še Josepha Seemüllerja (1855–1920), ki ga je Murko spoznal že v prvem semestru ter nato obiskoval še dve njegovi predavanji.

Miklošič in drugi: temelji slavistike in primerjalnega jezikoslovja

Vsekakor pa ne smemo spregledati tudi pomena Franca Miklošiča, ki je bil osrednja figura Murkovega slavističnega izobraževanja. Pri Miklošiču je Murko obiskoval skupno 17 predavanj in vaj, ki so zajemala staroslovansko slovnico, primerjalno oblikoslovje in fonologijo slovanskih jezikov ter slavistično paleografijo. Miklošič je Murku zaupal tudi sodelovanje pri pripravi etimološkega slovarja slovanskih jezikov, kar je pomembno prispevalo k oblikovanju in razvoju Murkove raziskovalne metodologije. Po Miklošičevi upokojitvi leta 1886 je Katedro za slovansko filologijo prevzel Vatroslav Jagić, pri katerem je Murko obiskoval predavanja o vzhodnoslovanskih jezikih ter zgodovini južnoslovanske literature, kar je še dodatno razširilo njegovo poznavanje slovanske filologije.

Poleg osrednjih predmetov germanistike in slavistike se je Murko posvetil tudi študiju sanskrta pri Georgu Bühlerju (1837–1898), ki ga je obiskoval dva semestra, ter primerjalni slovnici indoevropskih jezikov pri Friedrichu Müllerju (1834–1898). Müllerjeva predavanja so mu omogočila poglobljeno razumevanje jezikoslovnih povezav med indoevropskimi jeziki. Pomembno vlogo je imel tudi Rudolf Meringer (1859–1931), pri katerem je Murko obiskoval predavanja o primerjalni slovnici gotskega in litovskega jezika, vaje iz gotščine ter branja litovske književnosti. Čeprav klasična filologija (latinščina in grščina) ni postala njegovo osrednje področje zanimanja, je tudi tam pridobil pomembne kompetence. Udeleževal se je predavanj in vaj pri priznanih klasičnih filologih – med njimi so bili že prej omenjeni Schenkl, Gitlbauer in Gomperz, v naslednjih semestrih pa sta se jim pridružila še Wilhelm von Hartel in Otto Hirschfeld (1843–1922) –, ki so obsegala obravnavo del latinske in grške literature ter epigrafike. Poleg jezikoslovnih predmetov se je Murko seznanjal tudi z gimnazijsko pedagogiko pri Theodorju Vogtu (1835–1906), ki velja za prvega habilitiranega pedagoga v avstro-ogrski monarhiji, prav tako pa se je posvetil filozofiji, kjer je poslušal predavanja pri uglednih filozofih, kot so bili Tomáš Masaryk, Franz Brentano (1838–1917), Emanuel Hoffmann (1825–1900) in že omenjeni Zimmermann.

Do letnega semestra 1887, ko se je že ponašal z doktorskim nazivom, je Murko obiskoval več kot 110 različnih predavanj, seminarjev in vaj (Murko, *Nationale*).¹¹ Ta impresivna številka priča o njegovi izjemni akademski zagnanosti in širokem spektru zanimanj, ki so segala čez več disciplin. Njegov predmetnik razkriva prioritete, med katerimi je osrednje mesto zavzemala germanistika, ki je predstavljala slabih 43 odstotkov predmetov. Sledila ji je slavistika s približno 21 odstotki, klasična filologija s približno 15 odstotki in filozofija s slabimi 9 odstotki. Preostanek, ki predstavlja dobrih 12 odstotkov predmetov, vključuje širok nabor disciplin, med katerimi so indoevropsko jezikoslovje (8 predmetov), umetnostna zgodovina (2), romanska filologija (1), fiziologija (1),¹² klasična arheologija (1) ter zgodovina (1).

Odločitev za germanistiko: doktorska disertacija

Doktorska dokumentacija izpričuje, da je Murko dne 2. aprila 1885 skupaj s predložitvijo disertacije zaprosil dekanat dunajske Filozofske fakultete za dovoljenje za opravljanje strogih izpitov za pridobitev doktorskega naslova, pri čemer je kot glavni predmet označil germanistiko, kot »sosednje področje« pa si je izbral slavistiko (Murko, *Rigorosenakt*). Ker je bilo običajno, da so kandidati germanistike in drugih jezikovnih disciplin opravljali strokovni (dvourni) rigoroz v povezavi s klasično filologijo, je Murko vložil dodatno prošnjo, v kateri je argumentiral svojo željo, da mu »visoko spoštovani profesorski kolegij« dovoli opravljanje rigoroz iz germanistike in slavistike. V prošnji se sklicuje na liberalno prakso, ko so drugim kandidatom v podobnih primerih prošnje že bile odobrene, ter poudarja skladnost svoje prošnje z načeli, zapisanimi v navodilih za rigorozne izpite, ki jih je 2. julija 1872 izdalo Ministrstvo za uk in bogočastje. Kot poudarja Murko, ta določila »temeljijo na misli, da ni treba zahtevati enciklopedičnega,

¹¹ Točna številka zaradi več različnih vpisnic v enem semestru ni povsem jasna. Če upoštevamo vse predmete, navedene v vseh vpisnicah, tudi dodatkih (*Nachtrag*), ter izvajamo vse prečrtane predmete, potem je Murko v štirinajstih semestrih obiskoval 114 predavanj, seminarjev in vaj (gl. Priloga: Seznam predavanj).

¹² O tem predavanju Murko v svojih *Spominih* zapiše naslednje: »V nemški slovnici je bila tedaj v ospredju fonetika na prirodnoslovni podlagi. Zato sem poslušal na medicinski fakulteti celo dvakrat pri fiziologu Brückeju enournno prosto predavanje o glasu in govoru; vendar nisem od njega nič pridobil, kar je čudno pri meni, ki sem imel na srednji šoli takšno zanimanje za prirodnoslovje« (46). Iz vpisnic je razvidno, da je Murko obiskoval enournno predavanje pri omenjenem profesorju le v letnem semestru 1882.

temveč temeljno znanje na ožjem strokovnem področju» (Murko, Rigorosenakt). Poleg tega Murko v prošnji opozarja na svojo finančno stisko, ki ga sili, da čim prej zaključi študij in pridobi doktorat. Prošnja je bila odobrena, kar mu je omogočilo, da je 10. julija 1885 pristopil k dvournemu rigorozu iz germanistike in slavistike. Izpit so ocenjevali štirje profesorji: germanista Richard Heinzel in Erich Schmidt, slavist Franc Miklošič ter klasični filolog in takratni dekan Theodor Gomperz. Vsi štirje so izpit ocenili z odlično oceno. Enourni rigoroz iz filozofije, ki ga je opravil 19. oktobra 1885, je prav tako zaključil z odliko. Na podlagi opravljenih strogih izpitov in predložene disertacije z naslovom *Das Adamglossar. Bruchstücke eines Beitrages zur Kenntniss der altdeutschen Glossographie (Adamov glosar. Fragmenti k poznavanju stare nemške glosografije)* je bil Murko dne 8. februarja 1886 slavnostno promoviran v doktorja filozofije.

Spričo osrednje vloge germanističnih predmetov v Murkovem študiju izbira teme doktorata s področja germanistike ni bila tako presemetljiva, kot se morda zdi z današnjega vidika, ko je Murko poznan predvsem kot slavist. Sam svojo odločitev pojasnjuje na dveh mestih. V *Spominih* navaja besede predsednika takratne Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti Franja Račkega, ki naj bi mu na proslavi Miklošičeve sedemdesetletnice v Ljubljani leta 1883 dejal, da zagrebško vseučilišče vse od svoje ustanovitve leta 1874 nima germanista in da bi se za to mesto lahko začel pripravljati prav on (Murko, *Spomini* 48).¹³ Možnost, da bi nekoč zasedel ta položaj, se mu je očitno zdela zelo privlačna, četudi je moral vedeti, da taka mimobežna izjava nikakor ne more biti zavezujoča. V življenjepisu, ki ga je moral po takratnih pravilih priložiti prošnji za odobritev opravljanja strogih izpitov, pa Murko za svojo odločitev za disertacijo iz germanistike navaja povsem druge razloge. Tam zapiše, da se je pri študiju germanistike spopadal z nezadostnim poznavanjem književnosti in pomanjkljivim znanjem sodobne nemščine, zato se je odločil za disertacijo s tega področja tudi zato, da bi svoje znanje poglobil, pa četudi bi mu bilo iz pragmatičnih razlogov lažje izbrati slovenistiko (Murko, Rigorosenakt).

Richard Heinzel, ki je bil njegova naravna izbira za mentorja, mu je za temo doktorata predlagal analizo narečja admontskih glos (*Die Bestimmung des Dialekts der Admonter Glossen*), tj. komentarjev in opomb k srednjeveškemu rokopisu benediktinskega samostana Admont, ki jih je medievalist Karl Weinhold (1823–1901) uporabil v svoji znameniti

¹³ Hrvaški ban Károly Khuen Héderváry je s svojim varovancem poskrbel, da se to nikoli ni zgodilo (Ramovš).

Bairische Grammatik (Bavarski slovnici) iz leta 1867. Murko se je dela lotil z vso sistematiko in kmalu ugotovil, da bo za raziskovanje potreboval precej več časa, kot si je to predstavljal njegov profesor. Ko je določene izraze poiskal v delu *Althochdeutscher Sprachschatz* (Starovisokonemški besedni zaklad) Eberharda Gottlieba Graffa (1780–1841), je spoznal, da »gre za prav razprostranjen spomenik, razširjen v številnih rokopisih in vključen tudi v 11. knjigo *Summaria Heinrici*« (Murko, *Spomini* 48). Ko je mentorju sporočil, da bo moral, če bo hotel nalogo korektno izpolniti, preveriti več rokopisov, zlasti münchenskih, mu je Heinzel predlagal drugo, lažjo temo. Vendar pa Murku njegova znanstveno-raziskovalna žilica nikakor ni pustila, da bi odnehal na polovici poti. Tako si je naročil nekaj rokopisov iz Münchna v dunajsko Dvorno knjižnico, leta 1883 pa prvič potoval v Prago, da bi »študiral v Lobkoviški knjižnici rokopis, ki se je izkazal za posebno pomembnega, ker je bil alemanska redakcija mojega glosarja, ki sem ga premestil iz Štajerske k Frankom na Renu« (48). S tem je postavil admontske glose v precej širši jezikovni, zgodovinski in kulturološki okvir in se v nadaljevanju temeljito lotil vseh besed, ki jih je iz njih izluščil. V disertaciji je celovito obdelal njihov slovnični del in ji glede na prvo besedo iz glosarja dal končni naslov *Das Adamglossar* (Adamov glosar). V svoji oceni disertacije je Heinzel med drugim zapisal, da kandidat ni pokazal le tega, da pozna literarno-zgodovinska in jezikovna dejstva, temveč je s svojimi skrbnimi raziskavami razširil vedenje o tej literarni zvrsti in pomembno prispeval k razvoju nemške etimologije ter zgodovine jezika. Heinzel je izrazil prepričanje, da bo morala starovisokonemška slovstvena zgodovina odslej upoštevati tudi po abecedi urejen *Adamov glosar*, ki ga je Murko prepričljivo dokazal kot samostojen spomenik in ne le kot enajsto knjigo *Summarium Heinrici*.¹⁴ Disertacija je bila ocenjena z oceno

¹⁴ Heinzel piše takole: »Candidat zeigt nicht nur, daß ihm die litterarhistorischen und sprachlichen Thatsachen, welche bei einer Bearbeitung althochdeutscher Glossen in Betracht kommen, bekannt sind, er hat auch durch sorgfältig geführte Untersuchungen unsere Kenntnis dieser Litteraturgattung erweitert und zur deutschen Etymologie und Sprachgeschichte manchen wertvollen Beitrag geliefert. Die althochdeutsche Litteraturgeschichte wird von nun an ein alphabetisches *Adamglossar* zu verzeichnen haben, das man bis jetzt nur als elftes Buch das *Summarium Heinrici* gekannt hat, dessen Selbständigkeit aber von Murko überzeugend nachgewiesen ist« (Murko, Rigorosenakt). V prevodu: »Kandidat ne izkazuje le poznavanja literarnozgodovinskih in jezikoslovnih dejstev, ki so pomembna pri obravnavi starovisokonemških glos, temveč je z natančno izvedenimi raziskavami tudi razširil naše vedenje o tej literarni zvrsti in pomembno prispeval k nemški etimologiji in zgodovini jezika. Zgodovina starovisokonemške književnosti bo odslej morala upoštevati abecedni *Adamov glosar*, ki je bil doslej znan zgolj kot enajsta knjiga *Summarium Heinrici*, Murko pa je prepričljivo dokazal njegovo samostojnost.«

odlično, Heinzel kot prvi in dejansko tudi edini ocenjevalec – drugi ocenjevalec, Erich Schmidt, se je namreč le podpisal – pa je opozoril le na nekatere jezikovne oziroma slogovne pomanjkljivosti, ki pa bodo po njegovem mnenju pri tisku publikacije zlahka odpravljene.

Kljub svoji znanstveni vrednosti *Adamov glosar*, v katerega je Murko resnično vložil veliko časa in raziskovalne energije,¹⁵ nikoli ni bil deležen ustrezne znanstvene recepcije, saj ni bil nikoli izdan v knjižni obliki. Disertacija je še danes na voljo zgolj v rokopisu v dunajskem univerzitetnem arhivu (Murko, *Adamglossar*). Primarni razlog, da ni prišlo do natisa, je bil administrativno-logistično-založniške narave (Murko, *Spomini* 49), kasneje pa se je Murko tako intenzivno posvetil slavistiki, da je misel na izdajo disertacije povsem opustil. Ne glede na to je svoje široko in poglobljeno germanistično znanje uporabljal tudi pri nadaljnjem znanstveno-raziskovalnem in pedagoškem delu. To najlepše dokazujeta že uvodoma omenjena habilitacijska študija *Nemški vplivi na začetke češke romantike*, na podlagi katere je 22. januarja 1897 na dunajski univerzi pridobil *veniam docendi* za slovansko filologijo,¹⁶ ter njegovo nastopno predavanje na Univerzi v Leipzigu leta 1917 z naslovom »Die slavische Philologie in Deutschland«.

Sklep

Raziskava potrjuje, da je bila germanistika bistven del Murkove akademske identitete. Njegova odločitev zanjo ni bila naključna in še manj pragmatična, temveč rezultat številnih intelektualnih impulzov, ki so se začeli že v mladosti, še preden je vstopil na dunajsko univerzo. Murkov študij na Dunaju so zaznamovale intenzivnost, interdisciplinarna usmerjenost in zavezanost poglobljenemu raziskovanju. Njegova izbira predmetov, ki so obsegali germanistiko, slavistiko, klasične jezike in primerjalno jezikoslovje, mu je omogočila vzpostavitev trdnih temeljev

¹⁵ Disertacijo je Murko oddal šele leta 1885. Ko je nekoč omenil Miklošiču, da še vedno dela doktorat, ga je ta menda ostro oštel: »To ne vodi nikamor, takšnega dela se lahko loti učenjak, ki živi v zagotovljenih razmerah, ne pa mlad nadebuden študent« (Murko, *Spomini* 49).

¹⁶ S tem je Murko postal privatni docent, kar mu je omogočilo, da je do leta 1902 na dunajski univerzi izvajal predavanja in seminarje s področja slovanske filologije. Po številnih zapletih, ki so bili posledica politično-znanstvenih intrig in zapletenih akademskih odnosov, so ga 11. aprila 1902 imenovali za rednega profesorja slovanske filologije na Univerzi v Gradcu. To imenovanje je bilo pomemben mejnik v njegovi akademski karieri, saj je s tem dobil priložnost, da svoje raziskovalno delo nadgradi z rednim profesorskim položajem ter dodatno utrdi svoj ugled na področju slavistike.

za znanstveno kariero, ki je temeljila na povezovanju nemških in slovanskih literarnih ter jezikoslovnih tradicij. Pri njegovem akademskem razvoju so imeli ključno vlogo vplivni profesorji, med katerimi sta poleg Miklošiča izstopala predvsem Richard Heinzel in Erich Schmidt, ki nista bila le njegova profesorja in mentorja v času študija, temveč tudi podpornika pri pridobivanju štipendij, raziskovalnih priložnosti in akademskih povezav.

Murkova znanstvena zapuščina tako sega onkraj meja slavistike. Njegovo delo predstavlja pomemben prispevek k razumevanju nemško-slovanskih literarnih povezav in dokazuje, da so meje med disciplinami pogosto zgolj umetne. Zato je smiselno, da na Murka ne gledamo le kot na slavista, temveč tudi kot na germanista, ki je pomembno prispeval k razvoju primerjalne literarne zgodovine in k razumevanju literarno-kulturnih prepletov v srednjeevropskem prostoru.

VIRI

- Heinzel, Richard. Personalakt. Personalakten der Philosophischen Fakultät, Archiv der Universität Wien, PH PA 1926.
- Heinzel, Richard. Pisma Matiji Murku. 13. 5. 1886 (I), 11. 12. 1887 (II), 1. 12. 1898 (III), 28. 6. 1901 (IV), 1902 (V), 8. 3. 1905 (VI). Matija Murko, Korespondenca, Richard Heinzel (21, 1886–1905), Narodna in univerzitetna knjižnica, Rokopisna zbirka, Ms 1119, I.
- Murko, Matija. *Das Adamglossar. Bruchstücke eines Beitrages zur Kenntnis der altheutschen Glossographie*. 1885. Universität Wien, doktorska disertacija. Archiv der Universität Wien, PN 387 / Universitätsbibliothek Wien, D-13081.
- Murko, Matija. Nationale. Nationale der Philosophischen Fakultät, Archiv der Universität Wien, Phil. Nat. 98–131.
- Murko, Matija. Rigorosenakt. Rigorosenakten der Philosophischen Fakultät, Archiv der Universität Wien, PH RA 387.
- Murko, Matija. Rigorosenprotokoll. Rigorosenprotokolle für das Doktorat der Philosophie, Archiv der Universität Wien, PH 59.10.
- Schmidt, Erich. Personalakt. Personalakten der Philosophischen Fakultät, Archiv der Universität Wien, PH PA 3328.
- Schmidt, Erich. Pisma Matiji Murku. 11. 3. 1896 (I), 30. 9. 1896 (II), november 1896 (III), 30. 3. 1897 (IV), 17. 9. 1909 (V). Matija Murko, Korespondenca, Erich Schmidt (8, 1890–1911), Narodna in univerzitetna knjižnica, Rokopisna zbirka, Ms 1119, I.
- Universität Wien. *Öffentliche Vorlesungen an der k. k. Universität zu Wien*. Dunaj, Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, 1880–1887.

LITERATURA

- Horacek, Blanka. »Heinzel, Richard«. *Neue Deutsche Biographie*, zv. 8, ur. Historische Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Duncker und Humblot, 1969, str. 450, <https://www.deutsche-biographie.de/pnd116674911.html#ndbcontent>.
- Höppner, Wolfgang. »Erich Schmidt (1853–1913)«. *Wissenschaftsgeschichte der Germanistik in Porträts*, ur. Christoph König et al., De Gruyter, 2000, str. 107–114.
- Jellinek, Max Hermann. »Richard Heinzel«. *Zeitschrift für deutsche Philologie*, let. 37, 1905, str. 506–508.
- Leitner, Erich. *Die neuere deutsche Philologie an der Universität Graz 1851–1954. Ein Beitrag zur Geschichte der Germanistik in Österreich*. Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1973.
- Leitzmann, Albert, ur. *Briefwechsel zwischen Karl Müllenhoff und Wilhelm Scherer*. De Gruyter, 1937.
- Mezeg, Adriana, in Tanja Žigon. »'A Carniolan Also Learns Latin and French at Grammar School': France in the Light of the Articles of the Ljubljana German Weekly Newspaper for Benefit and Amusement«. *Annales: Series historia et sociologia*, let. 33, št. 2, 2023, str. 299–314.
- Minor, Jakob. »Erich Schmidt«. *Das literarische Echo*, let. 13, 1910–1911, str. 39–46.
- Murko, Matija. *Die Geschichte von den sieben Weisen bei den Slawen*. Dunaj, F. Tempsky, 1890.
- Murko, Matija. »Miklosichs Jugend- und Lehrjahre«. *Forschungen zur neueren Literaturgeschichte. Festgabe für Richard Heinzel*, Weimar, E. Felber, 1898, str. 493–567.
- Murko, Matija. »Die slawische Philologie in Deutschland«. *Internationale Monatsschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik*, let. 12, 1917, str. 225–252.
- Murko, Matija. *Spomini*. Slovenska matica, 1951.
- Murko, Matija. »Spomini na Ptuj«. *Časopis za zgodovino in narodopisje*, let. 28, št. 2–4, 1933, str. 67–82.
- Ramovš, Fran. »Matiju Murku ob devetdesetletnici (iz Letopisa SAZU 1952)«. *SAZU*, <https://www.sazu.si/clani/matija-murko>. Dostop 9. 6. 2025.
- Samide, Irena. »Slovenski doktorji filozofije s področja germanistike na dunajski univerzi«. *Zgodovina doktorskih disertacij slovenskih kandidatov na dunajski Filozofski fakulteti (1872–1918)*, ur. Tone Smolej, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019, str. 131–150.
- Schmidt, Erich. *Lessing. Geschichte seines Lebens und seiner Schriften*. Zv. 2, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung, 1892.
- Schmidt, Erich. »Wege und Ziele der deutschen Literaturgeschichte«. *Charakteristiken*, zv. 1, Erich Schmidt, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung, 1886, str. 480–498.
- Vasmer, Max. »Matthias Murko: zu seinem 100. Geburtstag«. *Zeitschrift für slavische Philologie*, let. 30, št. 2, 1962, str. 233–236.
- Walzel, Oskar. »Erich Schmidt«. *Zeitschrift für den deutschen Unterricht*, let. 27, 1913, str. 386.

PRILOGA: SEZNAM PREDAVANJ

Priloga zajema pregled vseh štirinajstih semestrov, ki jih je Matija Murko vpisal od zimskega semestra 1880/81 do letnega semestra 1887 (navedena so imena predavateljev, naslovi predavanj in vaj ter tedensko število ur). Naslovi predavanj in vaj so dodatno preverjeni in dopolnjeni s pomočjo seznamov predavanj za posamezni semester (gl. Murko, *Nationale*; Universität Wien).

Zimski semester 1880/81 (1. semester)

Vpisnica I

Franz Xaver Ritter von Miklosich: Altslovenische Grammatik (3)

Franz Xaver Ritter von Miklosich: Vergleichende Stammbildungslehre der slavischen Sprachen (2)

Richard Heinzel: Geschichte der älteren deutschen Literatur (4)

Richard Heinzel: Mittelhochdeutsche Übungen (Wolfram von Eschenbach) (2)

Erich Schmidt: Geschichte der deutschen Literatur von Klopstock bis Schiller (4)¹⁷

Joseph Seemüller: Die Epen des Heldenbuches (2)

Carl Schenkl: Philologisches Seminar: Interpretation von Vergil's Georgica und Disputirübungen (2)

Carl Schenkl: Philologisches Proseminar: Griechische Exercitien (1)

Michael Gitlbauer: Philologisches Proseminar: A Lateinische Stilübungen (1)

Michael Gitlbauer: Philologisches Proseminar: B Cursorische Lectüre von Xenophons Anabasis (1)

Robert Zimmermann: Geschichte der Philosophie (3)

Theodor Gomperz: Plato's Protagoras (1)

Adolf Mussafia: Lectüre und Erklärung des Menteur von P. Corneille (2)

Vpisnica II

Franz Xaver Ritter von Miklosich: Altslovenische Grammatik (3)

Franz Xaver Ritter von Miklosich: Vergleichende Stammbildungslehre der slavischen Sprachen (2)

Richard Heinzel: Geschichte der älteren deutschen Literatur (4)

Richard Heinzel: Mittelhochdeutsche Übungen (Wolfram von Eschenbach) (2)

Erich Schmidt: Geschichte der deutschen Literatur von Klopstock bis Schiller (4)

Joseph Seemüller: Die Epen des Heldenbuches (2)

Carl Schenkl: Philologisches Seminar: Interpretation von Vergil's Georgica und Disputirübungen (2)

Carl Schenkl: Philologisches Proseminar: Griechische Exercitien (1)

Michael Gitlbauer: Philologisches Proseminar: A Lateinische Stilübungen (1)

Michael Gitlbauer: Philologisches Proseminar: B Cursorische Lectüre von Xenophons Anabasis (1)

Robert Zimmermann: Geschichte der Philosophie (3)

Theodor Gomperz: Plato's Protagoras (1)

¹⁷ Schmidt na seznamu predavanj ni naveden, ker ga je Ministrstvo za uk in bogočastje šele z 2. septembrom tistega leta potrdilo za profesorja na dunajski univerzi (Schmidt, *Personalakt*).

Letni semester 1881 (2. semester)

- Franz Xaver Ritter von Miklosich: Slavische Paläographie (3)
Franz Xaver Ritter von Miklosich: Slavische Personen und Ortsnamen (2)
Richard Heinzel: Geschichte der älteren deutschen Literatur (Fortsetzung) (4)
Erich Schmidt: Geschichte der deutschen Dichtung im 16. Jahrhundert (4)
Erich Schmidt: Der Göttinger Dichterbund (1)
Theodor Vogt: Gymnasialpädagogik (4)
Michael Gitlbauer: Homers Odyssee Buch IX–XII (5)
Michael Gitlbauer: Philologisches Proseminar: A Lateinische Übungen (1)
Michael Gitlbauer: Philologisches Proseminar: B Cursorische Lectüre von Theokrits Idyllen (1)
Erich Schmidt: Seminar für deutsche Philologie, moderne Abtheilung, Übungen im Anschluss an Lessing' Hamburgische Dramaturgie (2)

Zimski semester 1881/82 (3. semester)

- Franz Xaver Ritter von Miklosich: Vergleichende Syntax der slavischen Sprache (2)
Richard Heinzel: Historische Grammatik der deutschen Sprache (4)
Erich Schmidt: Geschichte der deutschen Literatur von Opitz bis Klopstock (4)
Erich Schmidt: Das deutsche Drama im 19. Jahrhundert (1)
Erich Schmidt: Seminar für deutsche Philologie, moderne Abtheilung (2)
Georg Bühler: Sanskrit, Elementarcursus (3)
Friedrich Müller: Vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen, I. Theil, Lautlehre (2)
Thomas Garrigue Masaryk: Fortschritt, Entwicklung und Civilisation, eine Einleitung in die Philosophie der Geschichte (3)
Franz Brentano: Dialektische Übungen, Erklärungen und kritische Besprechung der wichtigsten Theile von Hume's Untersuchung über den menschlichen Verstand und Kant's Kritik der reinen Vernunft (2)
Theodor Gomperz: Griechische Staatsalterthümer (4)
Wilhelm Hartel: Lateinisches Proseminar: Cursorische Lectüre des Cornelius Nepos (1)
Otto Hirschfeld: Epigraphisches Seminar: Interpretation ausgewählter Briefe Cicero's (1)
Michael Gitlbauer: Repetitorium der lateinischen Syntax (1)

Letni semester 1882 (4. semester)

Vpismica I

- Franz Xaver Ritter von Miklosich: Altslovenische Paläographie (2)
Franz Xaver Ritter von Miklosich: Ausgewählte Capitel der slavischen Lautlehre (1)
Franz Xaver Ritter von Miklosich: Slavisches Alterthum (2)
Richard Heinzel: Historische Syntax der deutschen Sprache (3)
Richard Heinzel: Walther von der Vogelweide (2)
Richard Heinzel: Seminar für deutsche Philologie: Althochdeutsche Übungen nach Müllenhoff's Sprachproben (2)
Erich Schmidt: Lessing's Leben und Werke (4)
Erich Schmidt: Die jüngere Romantik (1)

Erich Schmidt: Übungen auf dem Gebiete der neueren deutschen Literatur im Seminar für deutsche Philologie (2)
Rudolph Eitelberger: Über kirchliche Kunst (1)
Rudolph Eitelberger: Über Lionardo: Lomazzo (2)
Moriz Thausing: Die Stilperiode der Kunstgeschichte in allgemeiner Übersicht (für Anfänger) (1)
Georg Bühler: Sanskrit, Elementarcursus (3)
Wilhelm Hartel: Erklärung der Briefe und Reden aus Sallust's Historien (2)
Ernst Wilhelm Ritter von Brücke: Physiologie der Stimme und Sprache (1)

Vpisnica II – dodatek

Wilhelm Hartel: Im philologischen Proseminar: Cursorische Lectüre Ovid's (1)

Zimski semester 1882/83 (5. semester)

Franz Xaver Ritter von Miklosich: Erklärung slavischer Sprachdenkmäler (2)
Richard Heinzel: Kritik und Erklärung des Nibelungenliedes (4)
Richard Heinzel: Erklärung des Heljand (2)
Richard Heinzel: Seminar für deutsche Philologie: Mittelhochdeutsche Übungen: Wolfram's Parzival (2)
Erich Schmidt: Geschichte der deutschen Literatur in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts (4)
Erich Schmidt: Das deutsche Volkslied (1)
Erich Schmidt: Übungen im Seminar für deutsche Philologie, moderne Abtheilung (2)
Robert Zimmermann: Geschichte der Philosophie (III. Cursus: Neuere Zeit) (3)
Franz Brentano: Praktische Philosophie (5)
Rudolph Eitelberger: Übungen im Erklären und Bestimmen von Kunstwerken (1)
Engelbert Mühlbacher: Nithardi historiarum libri IV (1)

Letni semester 1883 (6. semester)

Franz Xaver Ritter von Miklosich: Über Stammbildung in den slavischen Sprachen (2)
Franz Xaver Ritter von Miklosich: Erklärung von Denkmälern (2)
Richard Heinzel: Deutsche Metrik (3)
Richard Heinzel: Erklärung des Gudrun (2)
Richard Heinzel: Seminar für deutsche Philologie: Mittelhochdeutsche Übungen nach Müllenhoff's Sprachproben (2)
Erich Schmidt: Poetik (3)
Erich Schmidt: Der Göttinger Dichterbund (2)
Erich Schmidt: Übungen im Seminar für deutsche Philologie, moderne Abtheilung (2)
Friedrich Müller: Vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen, II. Formenlehre (2)
Franz Brentano: Philosophie der Geschichte der Philosophie; Darlegung der Ursachen ihrer wiederholten Blüthe und ihres Verfalles und Charakteristik ihrer wichtigsten Erscheinungen, eine Propädeutik zum Selbststudium philosophischer Schriftsteller (2)

Zimski semester 1883/84 (7. semester)

Franz Xaver Ritter von Miklosich: Erklärung von Denkmälern (2)
Franz Xaver Ritter von Miklosich: Nestor (1)
Richard Heinzel: Altnordische Grammatik (2)
Richard Heinzel: Im Seminar für deutsche Philologie: Althochdeutsche und altsächsische Übungen nach Müllenhoff's Sprachproben (2)
Erich Schmidt: Goethe, Schiller, die romantische Schule (4)
Erich Schmidt: Faustsage und Faustdichtung von Goethe (1)
Erich Schmidt: Übungen im Seminar für deutsche Philologie, moderne Abtheilung (2)

Letni semester 1884 (8. semester)

Franz Xaver Ritter von Miklosich: Erklärung von Denkmälern (2)
Franz Xaver Ritter von Miklosich: Fremdwörter im Slavischen (1)
Richard Heinzel: Altnordische Übungen nach Dietrich's Lesebuch (2)
Richard Heinzel: Im Seminar für deutsche Philologie: Mittelhochdeutsche Übungen (11., 12. Jahrhundert) (2)
Erich Schmidt: Im Seminar für deutsche Philologie, Übungen, moderne Abtheilung (2)
Joseph Seemüller: Otfried, mit Interpretationsübungen (2)
Emanuel Hoffmann: Erklärung ausgewählter Partien aus dem zweiten Theile von Vergil's Aeneis (2)
Michael Gitlbauer: Cicero's Rede für den Dichter Archias (1)

Zimski semester 1884/85 (9. semester)

Vpisnica I

Franz Xaver Ritter von Miklosich: Über slavische Philologie (1)
Richard Heinzel: Interpretation ausgewählter Gedichte der Edda (2)
Richard Heinzel: Germanistisches Seminar: Iwein von Hartmann von Aue (2)
Theodor Vogt: Enzyklopädie der Philosophie (3)

Vpisnica II – dodatek

Stefan Smal-Stocki: Analogien im Slavischen (3)

Letni semester 1885 (10. semester)

Erich Schmidt: Lessings theologische Schriften und »Nathan« (1)
Theodor Vogt: Logik (3)

Zimski semester 1885/86 (11. semester)

Vpisnica I

Richard Heinzel: Germanische Alterthümer (4)
Richard Heinzel: Gottfrieds von Strassburg Tristan (2)
Richard Heinzel: Im Seminar für germanische Philologie: Nibelungenlied (2)

Franz Brentano: Ausgewählte Fragen aus der Psychologie und Ästhetik (2)
Otto Benndorf: Erklärung antiker Bildwerke für Neueintretende (1)

Vpisnica II – dodatek

Franz Xaver Ritter von Miklosich: Altslovenische Grammatik (2)
Rudolf Meringer: Vergleichende Grammatik des Gotischen (3)
Rudolf Meringer: Übungen im Gotischen (1)
Jakob Minor: Übungen im Seminar für deutsche Philologie, moderne Abtheilung (2)

Letni semester 1886 (12. semester)

Rudolf Meringer: Vergleichende Grammatik des Litauischen (3)
Rudolf Meringer: Lectüre litauischer Texte (1)

Zimski semester 1886/87 (13. semester)

Vpisnica I

Vatroslav Jagić: Einleitung in die slavische Philologie (1)
Vatroslav Jagić: Übungen im slavischen Seminar (2)
Richard Heinzel: Erklärung des Beowulf (2)
Joseph Seemüller: Altdeutsche Satyre und Novellistik (2)

Vpisnica II – dodatek

Karl Strekelj: Epische Poesie der Grossrassen

Vpisnica III – dodatek

Vatroslav Jagić: Altslovenische Grammatik mit Zugrundelegung der »Specimina linguarum palaeoslovenicarum« (1)
Karl Strekelj (dopisano Schipper): Epische Poesie der Grossrassen

Letni semester 1887 (14. semester)

Vatroslav Jagić: Grammatik der russischen Sprache im geschichtlichen Zusammenhang mit dem Altslovenischen (4)
Vatroslav Jagić: Geschichte der Literatur der Südslaven bis zum Ende des 16. Jahrhunderts (2)
Vatroslav Jagić: Übungen im slavischen Seminar (2)
Jakob Minor: Ausgewählte Capitel aus der neueren deutschen Sagengeschichte (1)
Wilhelm Ritter von Hartel: Über philologische Kritik (1)

Matija Murko and Germanic Philology in Vienna

Keywords: comparative literature / Slovenian literary historians / Murko, Matija / literary influences / University of Vienna / Germanic philology / Heinzel, Richard / Schmidt, Erich / interdisciplinarity

Matija Murko was one of the most prominent Slavists of his time, yet Germanic philology also played a crucial role in his academic development—an aspect often overlooked in previous research. This article, based on archival materials, matriculation records, and correspondence, examines Murko's studies and the influence of his professors, particularly Richard Heinzel and Erich Schmidt, on his academic career. His education at the University of Vienna was deeply intertwined with both Slavic and Germanic philology, a dynamic that also shaped his later research. The article illustrates how Murko developed as a scholar who did not confine himself to the study of Slavic literatures but actively engaged with the broader cultural and literary interconnections between the Germanic and Slavic worlds. His interdisciplinary orientation, already evident during his studies, enabled him to attain a comprehensive understanding of literary processes in Central Europe. This article thus highlights the significance of Murko's Germanic education and underscores the need for a broader perspective on his scholarly work beyond Slavic studies.

1.01 Izvirni znanstveni članek / Original scientific article

UDK 82.091(497.4)Murko M.

DOI: <https://doi.org/10.3986/pkn.v48.i2.03>